

van levensonderhoud in arbeidersgezinnen' – die kosten waren namelijk ook met 40% gestegen, maar daarbij moet bedacht worden dat men met dat 40% hogere bedrag in de zomer van '44 minder goederen kocht dan vier jaar tevoren; het distributiepakket was namelijk ingekrompen. Anders gezegd: ondanks de algemene loonstijging van 40% was er sprake van een reële achteruitgang.

De Muralt nu bepaalde eind november '44 dat het loonpeil voortaan 125% zou zijn van het vooroorlogse peil. Die stijging van 25% moeten wij vergelijken met de gemiddelde stijging van 30% welke zich in de tarieflofen had voorgedaan. De Muralts maatregel had twee belangrijke implicaties: de eerste was dat de tarieflofen, voorzover nog niet opgetrokken, beneden de gemiddelde stijging bleven liggen, de tweede dat het sociaal-economisch beleid in de eerste bevrijde delen van Nederland er op werd gericht dat de arbeiders in beginsel niet méér loon zouden ontvangen dan zij nodig hadden om op de simpelste wijze met hun gezin in leven te blijven. Die lonen zouden, als het economisch leven weer ietwat op gang gekomen was, voldoende zijn om de huur te betalen, de gas- en electriciteitsrekening te voldoen, levensmiddelen aan te schaffen en enkele noodzakelijke gezinsuitgaven te doen, maar meer zouden zij niet mogelijk maken. Men zou kunnen zeggen dat van overheidswege de achteruitgang welke zich in de arbeidersgezinnen had voorgedaan, als het ware werd gefixeerd.

Had die fixering succes? Slechts ten dele.

Wie bij de Geallieerde strijdkrachten tewerk werd gesteld, kreeg een hoger loon en het tekort aan geschoolde arbeiders dat wij reeds memoereerden, leidde er menigmaal toe dat zwarte lonen werden betaald.¹ Desondanks bleek reeds eind '44 aan het College van algemene commissarissen dat men, hoe weinig ook te koop was, in een aanzienlijk deel van de gezinnen, vooral in de kinderrijke, welke in het Zuiden frequent voorkwamen, eenvoudig niet kon rondkomen met het weekloon. Op voorstel van het college werd toen een Prijsegalisatiefonds ingesteld hetwelk van de regering een krediet kreeg van f 10 mln. Uit dat fonds werden uitkeringen gedaan aan groothandelaren en producenten zodat zij hun waren voor een lager bedrag dan de kostprijs konden afleveren.

¹ Van den Tempel had in het desbetreffende wetsbesluit geen opsporingsbepaling opgenomen; in die lacune werd eind december door een apart wetsbesluit (E 157) voorzien: de directeuren van de gewestelijke arbeidsbureaus kregen toen opsporingsbevoegdheid naast diegenen die deze bevoegdheid reeds bezaten krachtens het Wetboek van strafvordering.